

EKO-OZNAKE: Simboli ekološke podobnosti i “Eko-marketing”

**dr Srđan Glišović, dipl. Ing.
Univerzitet u Nišu
srdjan.glisovic@znrfak.ni.ac.rs**

EKO-OZNAKE

Već par decenija vlade, udruženja potrošača i organizacije za zaštitu životne sredine rade na promociji različitih sistema označavanja ekološki podobnih proizvoda.

Osnovni motivi za primenu eko oznaka:

- podizanje svesti o razlikama u ekološkim karakteristikama proizvoda različitih proizvođača,
- promocija ekološki superiornijih proizvoda
- osposobljavanje potrošača za ostvarivanje kompetentnog izbora na tržištu roba i usluga

Eko oznake

- nacionalne eko-oznake danas postoje u mnogim zemljama sa iole razvijenijim tržištem roba i usluga
- predstavljaju jednostavan, ekonomičan i uočljiv način da se na tržištu prepoznaju dokumentovane eko-performanse proizvoda.
- sa aspekta proizvođača eko-oznake predstavljaju moderan marketinški instrument za ostvarivanje tržišne prednosti nad konkurencijom.

„*Blauer Engel*”

- Najstarija poznata eko-oznaka, nastala 1977. godine inicijativom nemačkog Ministarstva za životnu sredinu.
- Sistem obuhvata 80 kategorija proizvoda i odnosi se kako na aspekte zaštite životne sredine, tako i na zaštitu potrošača.
- Titular znaka je nemačko „Federalno ministarstvo životne sredine, prirode i nuklearne zaštite”, a sistemom upravlja „Federalna agencija za zaštitu životne sredine”.
- Sve tehničke zahteve koji se postavljaju pred proizvode i usluge radi dobijanja prava na upotrebu znaka „*Blauer Engel*” propisuje nezavisna Komisija.

Evropska eko-oznaka

„The Flower”

- **„The Flower” je tržišni instrument usmeren na stimulisanje ponude i potražnje ekološki podobnih proizvoda.**
- **U domenu ponude, on stimuliše proizvođače da teže stvaranju ekološki benignih, energetski efikasnih, zvanično licenciranih proizvoda.**
- **U sferi potražnje, progres se postiže obezbeđenjem pouzdanih informacija o važnim eko-karakteristikama proizvoda i garancije da postoji puna saglasnost sa uspostavljenim kriterijumima zaštite životne sredine.**

Evropska eko-oznaka

„The Flower”

- Sistem je nastao 1993. godine pod nazivom „*Eco-label Award Scheme*”, a 2000. godine podvrgnut je značajnoj reviziji. Relevantna pitanja zaštite životne sredine su razmatrana i odgovarajući kriterijumi formirani na osnovu LCA pristupa i sveobuhvatnih analiza.
- Ekološki kriterijumi se uspostavljaju za period od 3 godine, kako bi se tehničke inovacije i promene na tržištu mogle da odraze na kriterijume pri svakoj narednoj reviziji.
- Sistem je deo šire strategije koja ima za cilj promociju održivih principa proizvodnje i potrošnje dobara.

Evropska eko-oznaka

„*The Flower*”

- Obuhvata 23 kategorije proizvoda za koje su propisani kriterijumi kvalifikacije, a oznaka se dodeljuje samo proizvodima sa najnižim opštim uticajem na životnu sredinu.
- Bord za eko-oznaku EU (*European Union Eco-labelling Board*– EUEB) nadležan je za razvoj kriterijuma o kojima odlučuje Regulacioni komitet.
- Javnost u radu obezbeđena je prisustvom predstavnika brojnih zainteresovanih strana, pri čemu su proizvođači iz vanevropskih zemalja zastupljeni posredstvom organizacije „*Eurocommerce*”

Evropska eko-oznaka

„The Flower”

- Sistem *„The Flower”* nema za cilj formiranje ekoloških standarda i njegova primena je na dobrovoljnoj bazi.
- Sve države članice EU imaju odgovarajuće naimenovane organe za obradu aplikacija proizvođača (*Competent Bodies*).
- Ova tela imaju mandat za dodelu znaka koji se može koristiti na celoj teritoriji unije, i propisuju godišnju naknadu za njegovu upotrebu.

Evropska eko-oznaka

„The Flower”

Nove EUEB procedure predviđaju izvesne pripremne aktivnosti kojima se utvrđuje da li proizvod :

- **podleže propisanim grupama,**
- **ostvaruje značajan uticaj na životnu sredinu,**
- **učestvuje u značajnom obimu prodaje i**
- **poseduje odgovarajući potencijal za poboljšanja eko-karakteristika.**

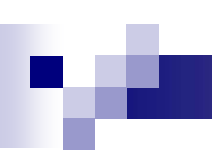
Kriterijumi za dodelu EU eko-oznake (mašina za pranje veša):

- potrošnja energije $\leq 0,17$ kW/h po kilogramu punjenja (parametar superiorniji od energetske klase A u zadatoj kategoriji);**
- potrošnja vode ≤ 12 l/kg punjenja;**
- plastične komponente mase > 25 g bez sadržaja usporivača gorenja i toksičnih supstanci;**
- plastične komponente mase > 50 g moraju da nose trajne oznake za identifikaciju materijala;**
- rastavljivost strukture do nivoa komponenata;**
- razrađen sistem sakupljanja ostataka i recikliranja, kao i informisanje potrošača o njegovom postojanju;**
- garancija da će aparat biti u funkciji najmanje 2 godine po isporuci;**
- raspoloživost rezervnih delova u periodu od 12 godina po prestanku proizvodnje.**

Svrha eko označavanja

- Slični sistemi, sa izvesnim razlikama u strukturi postoje ili su u razvoju u mnogim vanevropskim zemljama.
- Potrebno je učiniti niz koraka kako bi se kvalitetnim i odgovornim proizvođačima omogućila prednost na konkurencijom, i kako bi njihovi proizvodi bili upadljivi ekološki svesnim potrošačima.

Svrha eko označavanja

- **Proizvođačima proizvoda koji su u već dobili tržišno i grafički prepoznate oznake ekološke podobnosti, već danas se pruža značajna komparativna prednost, posebno kada se radi o javnim nabavkama.**
- **U mnogim zemljama se razmatra mogućnost smanjenja poreskih opterećenja za proizvode koji imaju dokazane ekološke prednosti u odnosu na konkurenciju.**

Eko oznake:

Kanada

Japan

SAD

Češka

Slovačka

Maďarska

Austrija

Španija

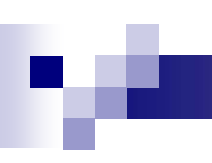
Francuska

Karakteristike nacionalnih i nadnacionalnih eko-oznaka

Industrijska ekologija
Univerzitet u Nišu, FZNR
dr Srđan Glišović

Simbol i naziv	Karakteristike
 The Flower	Eko-oznaka Evropske Unije, u funkciji od 1993. godine Odnosi se na sve proizvode i usluge izuzev medicinskih aparata, prehrambenih i farmaceutskih proizvoda Obuhvata 23 kategorije proizvoda za koje su propisani kriterijumi kvalifikacije Ekološki kriterijumi se za svaku grupu proizvoda uspostavljaju na period od 3 godine, posle koga sledi revizija u skladu sa tehnološkim napretkom i tržišnim promenama Evaluacija proizvoda je zasnovana na LCA analizi Proizvod treba da ispuni set predefinisanih kriterijuma u pogledu funkcionalnosti, zaštite zdravlja, zaštite na radu i zaštite životne sredine
 Blauer Engel	Nemačka nacionalna eko-oznaka za proizvode i usluge Najstarija eko-oznaka na svetu – sistem postoji od 1977. god. Obuhvata 80 kategorija proizvoda; nemačka Federalna agencija za zaštitu životne sredine definiše kriterijume Sistem je zasnovan na komparaciji intenziteta uticaja posmatranog proizvoda na životnu sredinu u toku kompletnog životnog, sa proizvodima koji obavljaju istu funkciju, uzimajući u obzir očuvanje bezbednosnih i ergonomskih aspekata i opšte funkcionalnosti
 The Swan	Nordijska eko-oznaka (u primeni u Norveškoj, Danskoj, Švedskoj, Finskoj i Islandu) Evaluacija proizvoda vrši se sa aspekta životnog ciklusa Težište je na utvrđivanju niskog sadržaja štetnih supstanci i relativno malo izraženog uticaja na životnu sredinu u komparaciji sa sličnim proizvodima na tržištu Očekuje se da proizvođač ima pripremljen sistem preuzimanja ostataka svojih proizvoda po isteku upotrebne vrednosti, kao i program poboljšanja reciklabilnosti i minimizacije otpada
 Energy Star	Sistem označavanja energetske efikasnosti Agencije za zaštitu životne sredine SAD. Oznaka se odnosi samo na energetske efikasnosti u fazi eksploatacije proizvoda Specifični zahtevi odnose se na režime „praznog hoda” aparata i potrošnju energije u pasivnom stanju. Postoji sporazum sa EU o promociji proizvoda označenih simbolom <i>Energy Star</i> na evropskom tržištu
 GEEA	Evropski sistem označavanja energetske efikasnosti koordinisan od organizacije GEEA (Grupa za energetske aparate) GEEA je forum predstavnika nacionalnih Agencija za energiju i Vlada, koji u saradnji sa industrijom rade na dobrovoljnim informativnim aktivnostima u sferi energetske efikasnosti kućnih elektronskih uređaja Sistem se zasniva na registraciji svih novih modela proizvoda, otvoren je za sve proizvođače i distributere i besplatan je Proizvođač može da postavi oznaku na određeni model proizvoda čim se on pojavi na zvaničnoj GEEA registracionoj listi Nije dozvoljena upotreba znaka za generalne promocije proizvođača

KATEGORIJE EKO OZNAKA I ODGOVARAJUĆI STANDARDI

Većina eko-oznaka potpada pod jednu od tri kategorije koje su prepoznate i odredbama međunarodnog standarda ISO 1402X:

I Kategorija – Sertifikacioni programi dodeljivanja eko-oznake sa učešćem treće arbitražne strane (*Third party environmental labeling certification programs*).

Eko-oznake ovog tipa dodeljuju nezavisna i neutralna tela najboljim proizvodima u svojoj klasi.

Evropska eko-oznaka pripada ovoj kategoriji, čija je struktura definisana odredbama standarda ISO 14024:1999 (*Environmental labels and declarations – Type I environmental labeling – Principles and procedures*).

KATEGORIJE EKO OZNAKA I ODGOVARAJUĆI STANDARDI

II Kategorija – Samoproklamovane deklaracije o ekološkim aspektima proizvoda i usluga (*Self-declaration of environmental aspects of products and services*).

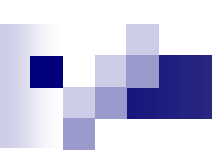
Ovakav tip ekooznaka ne dodeljuju nezavisne organizacije, već grupacije različitih industrijskih sektora, koncerni ili profesionalne asocijacije.

Kriterijumi su obično transparentni i jednostavni za primenu, pa se dodeljuju mnoštvu proizvoda koji ih ispunjavaju.

Usled velike raznolikosti ovakvih ekooznaka, potrošaču često nije jednostavno da prepozna njihovu suštinsku vrednost i sadržajnost.

Ova kategorija oznaka regulisana je standardima:

- ISO 14021:1999 (*Environmental labels and declarations – Self-declared environmental claims*) koji sadrži terminologiju i definicije, definiše upotrebu termina „reciklabilan” i „energetski efikasan”, kao i smernice za procedure ispitivanja;
- ISO 14020:2000 (*Environmental labels and declarations – Basic principles*) kojim se definišu opšti principi primene standarda koji se mogu primeniti na ovu kategoriju oznaka.

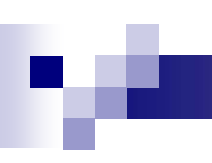
KATEGORIJE EKO OZNAKA I ODGOVARAJUĆI STANDARDI

III Kategorija – Posebne forme sertifikovanja eko-oznaka od strane trećih subjekata (*Specialized form of third party environmental labeling certification*).

Svrha ove vrste ekooznačavanja je obezbeđivanje standardizovanih i kvantifikovanih ekoloških informacija o specifičnom proizvodu (npr. u klasi mašina za pranje veša, informacija sadrži parametre kao što su potrošnja vode i energije po ciklusu pranja, kao i podatke o zagađenju vode i vazduha po jedinici u toku proizvodnog procesa).

Ova vrsta oznaka podržava kvalifikovan izbor i omogućava komparaciju proizvoda na tržištu, ali je procena njihovih ekoloških vrednosti, za razliku od sistema označavanja I kategorije, u potpunosti prepuštena potrošaču.

Treća kategorija eko-oznaka pokrivena je standardom ISO 14025:2000 (*Environmental labels and declarations – Type III environmental declarations*).

EKO-OZNAKE: koristi i značaj

- **Sistemi eko-oznaka dali su od svog nastanka do danas značajan doprinos sticanju kompetitivne prednosti proizvođačima koji svoje proizvode projektuju u skladu sa postulatima DfE.**
- **Višegodišnja upotreba ovih simbola postala je prepoznatljiva među potrošačima, i stvorila je novu vrstu presije industriji trajnih potrošnih dobara da intenzivira napore u oblasti ekološkog reinženjeringa.**

Prvi napori u oblasti ekološkog označavanja proizvoda u našoj zemlji su učinjeni donošenjem Zakona o sistemu zaštite životne sredine Vlade Republike Srbije, u kojem je članovima 53. i 54. predviđeno utvrđivanje, odnosno dodela i oduzimanje “Ekološke oznake”.

Dve verzije ekološke oznake Republike Srbije

Oznaka se utvrđuje za proizvode namenjene opštoj potrošnji, procese i usluge, izuzev proizvoda za ishranu, pića i farmaceutskih proizvoda. Pravo na korišćenje oznake dodeljuje Ministarstvo zaštite životne sredine.